

LEVEN EN WERK VAN GIORGOS SEFERIS

Giorgos Seferiadis werd geboren in 1900, in Smyrna, de grote havenstad van het Ottomaanse Turkije, waar Grieken, Joden, Armeniërs, Turken en Westerlingen samenleefden. Zijn vader, Stelios Seferiadis, was doctor in de rechten geworden in Parijs, in 1897, en had zich in Griekenland met eigen gedichten en moderne vertalingen van antieke tragedies een reputatie verworven als belletrist.

Deze dubbele carrière leek ook voor Giorgos weggelegd. Reeds als schooljongen had hij het verzameld werk van V. Hugo gelezen, en liep hij hoog op met het theater van Edmond Rostand, en met de Franse klassieke tragedies. Maar de internationale politiek beslist anders over zijn leven. In 1914 gaat Turkije, Griekenlands erfvijand, de oorlog in aan de zijde van Duitsland, en de familie Seferiadis acht het geraadzaam naar Athene uit te wijken. Daar volgt Giorgos het gymnasium, en ontdekt tegelijkertijd het hart van het Hellenisme. In '18 begeeft de familie zich naar Parijs, waar zijn vader enige maanden werkt als advocaat, voordat hij naar Griekenland teruggeroepen wordt om een glanzende carrière te beginnen aan de rechtsfaculteit van Athene. Giorgos blijft in Parijs, waar hij naar eigen zeggen "rechten en veel literatuur" studeerde (vooral Mallarmé en Valéry). In '24 gaat hij met zijn diploma op zak voor een goed jaar naar Engeland, zijn Engels bijwerken, met het oog op een ingangsexamen bij het ministerie van buitenlandse zaken. In '25 keert hij terug naar Athene, waar hij in '26 zijn carrière bij het ministerie begint als attaché. Vanaf '28 is hij dan bezig met het schrijven van vertalingen, en van eigen werk. Zijn eerste bundel publiceert hij in 1931, onder de naam G. Seferis, met als titel 'Strofi' wat zowel 'strofe' als 'wending', 'keerpunt' betekent. Het belang van die bundel wordt onmiddellijk ingezien : in '31 zelf verschijnen er niet minder dan 15 kritieken op 'Strofi', zowel van critici als van andere dichters.

'Strofi' is een wending naar nieuwe horizons voor de Griekse poëzie, die in een straatje zonder eind geraakt was van retoriek, gemeenplaatsen en ziellose rijmelarij volgens klassieke patronen aan de ene kant, en oncreatief, onpoëtisch imitatiemodernisme aan de andere. Slechts enkele dichters waren daaraan ontsnapt, vooral Karyotakis, Polidouri en Tellos Agras. Maar op de vroegtijdige dood van Karyotakis was een golf van

nabootsing gevolgd, die uiteraard geen recht kon doen aan het zo persoonlijke karakter van zijn poëzie.

Met 'Strofi' verschijnt dan voor het eerst in Griekenland de 'poësie pure', die met behoud van de traditionele vormen van metriek en rijm de poëzie wil bevrijden van alle onpoëtische elementen, en zo komen tot een esoterische muziek en een originele, volmaakte, in zichzelf besloten uitdrukking van het vers, die aan alle woorden een nieuwe glans geeft. In deze bundel vinden we echo's van Karyotakis, variaties op thema's van volksliederen, en ook invloed van Poe en Rimbaud. Met Valéry heeft Seferis een sterke cerebraliteit gemeen, een volmaakte zelfbeheersing, maar die gaat bij Seferis toch steeds gepaard met emotie. Dat blijkt uit de veelvuldige associaties van woorden als 'denken', 'kennis', 'verstand' met woorden als 'voelen', 'kommer', 'hart' en dgl. die verspreid zijn over heel Seferis' oeuvre.

Zo associeert hij in 'De stemming van een dag' uit de 'Strofi' de woorden 'zorg' en 'moeite' :

*De stemming van een dag die wij tien jaar geleden
beleefden
in een vreemd land
de geur van een aloud moment dat fladderend verdween
als engel Gods
de stem van een vrouw met zoveel zorg en moeite vergeten
een troosteloos einde, een verstarde zonsondergang
in september.
Nieuwe huizen, stoffige klinieken, beslagen vensters
doodkistfabrieken...
Heeft iemand ooit gedacht aan het lijden
van een gevoelig apotheker met nachtwacht ?
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

Τὸ ὄφος μιᾶς μέρας πού ζήσαμε πρὶν δέκα χρόνια σὲ ξένο
τόπο
ὁ αἰθέρας μιᾶς παμπάλαιης στιγμῆς πού φτερούγισε κι' ἐχά-
θη σὰν ἄγγελος Κυρίου
ἡ φωνὴ μιᾶς γυναίκας λησμονημένης μὲ τόση φρόνηση καὶ
μὲ τόσο κόπο·
ἓνα τέλος ἀπαρηγόρητο, μαρμαρωμένο βασίλειμα κάποιου
Σεπτεμβρίου.

Καινούργια σπίτια σκονισμένες κλινικές έξανθηματικά πα-
ράθυρα φερετροποιεία...
Συλλογίστηκε κανένας τί υποφέρει ένας ευαίσθητος φαρμα-
κοποιός που διανυχτερεύει ;

De lange 'Erotikos Logos' of 'Liefdesrede', geschreven in het traditionele metrum van de volkspoëzie, de dekapendasyllavos (of vers met vijftien lettergrepen), vormt het hoogtepunt van deze bundel : het is een teder spel van lyrisch gevoel en wijsgerige gedachte, van zintuigelijk voelen en geestelijk beschouwen van de liefde. De dichter is rustig en vertrouwt op het grote wonder, maar bekijkt het toch reeds hier met een zeker scepticisme. Het gedicht eindigt als volgt :

*Waar is de tweesnijdende dag heen die alles had veranderd ?
Zal er geen stroom zijn, die bevaarbaar is voor ons ?
Zal er geen hemel zijn, die dauw neerdrupt
voor onze ziel, bedwelmd en gevoed door de lotus?*

*Op de steen van het geduld wachten we op het wonder
dat de hemelen opent en alles mogelijk maakt
we wachten op de boodschapper als in het oude drama
op het ogenblik dat de open rozen van de avondschemering*

*verdwijnen ... Rode roos van de wind en het lot,
alleen in de herinnering bleef je achter, een zwaar ritme,
roos van de nacht, je bent voorbijgegaan, storm van purper,
storm van de zee ... de wereld is eenvoudig.*

Ποῦ πήγε ἡ μέρα ἡ δίκοπη πού εἶχε τὰ πάντα ἀλλάξει;
Δὲ θὰ βρεθεῖ ἕνας ποταμὸς νὰ 'ναι γιὰ μᾶς πλωτός;
Δὲ θὰ βρεθεῖ ἕνας οὐρανὸς τῆ δρόσο νὰ σταλάξει
γιὰ τὴν ψυχὴ πού νάρκωσε κι' ἀνάθρεψε ὁ λωτός;

Στὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς προσμένουμε τὸ θᾶμα
πού ἀνοίγει τὰ ἐπουράνια κι' εἶν' ὅλα βολετὰ
προσμένουμε τὸν ἄγγελο σὰν τὸ πανάρχαιο δράμα
τῆν ὥρα πού τοῦ δειλινοῦ χάνονται τ' ἀνοιχτὰ

τριαντάφυλλα... Ρόδο ἄλικο τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς μοίρας,
μόνο στὴ μνήμη ἀπόμεινες, ἕνας βαρὺς ρυθμὸς
ρόδο τῆς νύχτας πέρασες, τρικύμισμα πορφύρας
τρικύμισμα τῆς θάλασσας... Ὁ κόσμος εἶναι ἀπλόος.

Ἀθήνα, Ὀκτώβρης '89 - Δεκέμβρης '80

Onnodig te zeggen dat in vertaling het metrum en het rijm onmogelijk nog tot hun recht kunnen komen.

In '32 publiceert Seferis de bundel 'Sterna', de Cistern, die zowel qua thema als qua uitwerking zeer sterke verwantschap vertoont met Valéry's "Cimetière marin", net als de Cistern een meditatie over leven en dood. In strenge, berijmde endekasyllavi (verzen met elf lettergrepen) schildert Seferis de cistern, die onbewogen en onveranderd getuige is van het voorbijgaan van vreugde en verdriet. Alle ervaringen zijn slechts donkere herinneringen, die druppelsgewijs, ononderbroken, in de duistere cistern van de geschiedenis vallen. De cistern vormt hier de zintuigelijke uitdrukking en de architectonische vorm van het verval en de dood. Vergeefs pogen de individuen de sombere koepel te overstijgen. Vergeefs pogen dromen het ijs te doen smelten van de eindeloze nacht, die zich uitstrekt van voor het begin tot na het einde van het menseleven. Het gedicht is vol smart, maar opent toch een perspectief op verlossing. De mensheid vormt, met zwaar labeur en bittere ervaring, het verafgelegen leven van de komende generaties. Het leven is een strijd, maar ook een vervolg, een eindeloze voortzetting. Uit de ervaring en het leed van de ene generatie put de volgende haar schoonheid en haar kracht : "zodat rozen mogen bloeien in het bloed van onze wonde" zegt de dichter, en dan wordt alles wellicht weer als vroeger, als we eenmaal, als een slang zijn huid, onze oude ziekte afgeschud zullen hebben. Toch eindigt ook dit gedicht weer pessimistisch : het geluk is niet meer dan een adempauze :

*Maar de nacht gelooft niet in de dageraad
en de liefde leeft om de dood te weven,
zo, als een vrije ziel,
leert een cistern de stilte,
midden in de brandende stad.*

Μὰ ἡ νύχτα δὲν πιστεύει στὴν αὐγή
 κι' ἡ ἀγάπη ζεῖ τὸ θάνατο νὰ ὑφαίνει
 ἔτσι, σὰν τὴν ἐλεύθερη ψυχὴ,
 μιὰ στέρνα ποὺ διδάσκει τὴ σιγὴ
 μέσα στὴν πολιτεία τὴ φλογισμένη.

Dat 'pessimisme' van Seferis, waar komt dat eigenlijk vandaan ? Dat de kleinaziatische katastrofe van 1922, waarbij de gehele Griekse bevolking uit Anatolië verdreven werd, met als hallucinant eindpunt de brand van Smyrna, terwijl de kades volgestouwd waren met tienduizenden vluchtelingen die op schepen wachtten om hen te komen halen, dat die radicale ontworteling van anderhalf miljoen mensen een rol gespeeld heeft, daarover is wel iedereen het eens.

Maar Robert Levesque, een Frans vertaler van de dichter, wijst erop dat Seferis het er helemaal niet mee eens is, dat men zijn dramatische opvatting van het universum enkel en alleen aan die katastrofe wijt. Voor Seferis is het lot van de Grieken en van de hedendaagse mens in het algemeen op zichzelf zo tragisch en zo wanhopig, dat een bloedbad als dat van Smyrna maar een - zij het bijzonder wrede - episode is van een universele Odyssee. Seferis' pessimisme stijgt uit boven het subjectieve, en heeft zijn wortels in de natuur zelf van de mens.

Een Griek kan dan ook niet naast het 'verval' kijken : waar hij ook gaat, struikelt hij over de resten van de grote, antieke beschaving. Seferis heeft heel sterk het bewustzijn van de Griekse stam, van zijn geschiedenis. De katastrofe van 1922 kwetst hem persoonlijk, maar dringt ook door in diepere lagen van zijn persoonlijkheid, waar zijn individueel bewustzijn vervlochten is met het stambewustzijn. 1922 is dan ook de zoveelste in de reeks van wonden die het Hellenisme toegebracht zijn.

Dat tragische gevoel is al, subliminair, aanwezig in de eerste bundels, de 'Strofi' en de 'Sterna', maar hij heeft nog niet het middel gevonden om het te fixeren. Deze bundels zijn slechts oefeningen in zelfkennis. In december 1931 wordt hij plots aan zichzelf geopenbaard, wanneer hij kennis maakt met het werk van de Engels-Amerikaanse schrijver T.S. Eliot. Eliot had nl. in de poëzie het filosofische probleem van de eenheid van het universum opgelost door tijd en ruimte te relativiseren : hij had de tijd niet opgeheven, maar wel het

eeuwige geïntegreerd in de menselijke levensduur. Bij Eliot is dat het resultaat van de godsdienstige wijsbegeerte waartoe hij zich bekennt : de Bijbel, de christelijke mysteriën, Plotinus' neoplatonisme. Eliot's poëzie doet Seferis plots de aanwezigheid van het verleden in het heden begrijpen. Daarmee is de weg vrij voor de tweede fase van Seferis' poëzie, die begint met 'Mythistorima', uitgegeven in '35, nadat hij van '31 tot '34 vice-consul in Londen was geweest.

Met de nieuwe inhoud gaat ook een nieuwe vorm gepaard. Enige jaren na Europa, maar als eerste in Griekenland, laat Seferis metrum en rijm vallen. Hij wil de verworpen poëzie ontbinden, om ze daarna weer samen te stellen. Geen enkel woord wordt gebruikt in een betekenis die niet zijn onmiddellijke en voor het geheel van het gedicht noodzakelijke is. Zijn woorden putten hun poëtische kracht niet uit hun bizarre klank of uit muzikale associaties met andere woorden, maar uit de zuiverheid van hun gebruik, uit de bewonderenswaardige nauwkeurigheid waarbinnen de dichter ze isoleert. Zo zijn ze niet onderhevig aan de kleurloosheid waaraan ze in gewoon taalgebruik blootstaan.

Over de titel 'Mythistorima' - het modern Griekse woord voor roman zegt Seferis : "het zijn zijn twee componenten die me de titel van dit werk deden kiezen : Mythos, omdat ik heel duidelijk een bepaalde mythologie gebruikt heb ; en Istorìa (wat zowel 'geschiedenis' als 'verhaal' betekent), omdat ik getracht heb met een zekere coherentie omstandigheden uit te drukken die even onafhankelijk van mezelf zijn als de personages van een roman."

Met 'Mythistorima' verlaat Seferis, de heremijt en initiator van de 'poësie pure', zijn ivoren toren en begeeft zich op ongebaande paden, naar het hart van de Griekse stam. Hij wil dat de dichter niet alleen maar een zanger zou zijn, iemand die in mooie woorden zwelgt, maar een schepper van beelden en mythen, om eerst en vooral de Griek maar ook de hedendaagse mens in het algemeen te leren wie hij is, waar hij woont, en wat hij werkelijk voelt. Zijn onthullende, apokalyptische poëzie maakt het de lezer mogelijk te zeggen : dat zijn we, dat is onze ziel, dat is ons lichaam, dat is ons licht. Seferis sluit hier aan bij de traditie van de moderne Griekse poëzie, die zich van Solomos over Kalvos en Palamàs tot Sikelianos en Kavàfis bezig houdt met facetten van de Griekse stam en van zijn geschiedenis, die voor het hellenisme belangrijke

gebeurtenissen bezingt, idealen afkondigt en op poëtische wijze de vormen van de moderne Griekse beschaving vertolkt. In die zin is Seferis' poëzie een eminent nationale poëzie, maar ze is nooit nationalistisch of chauvinistisch. Uiterst zelden gebruikt hij het woord 'Ellada' Griekenland. Een van de hoofdkenmerken van de Griekse cultuur, zowel de oude als de moderne, is het voortdurend op de dool zijn : voor een Griek behoort de 'xenitià' het in den vreemde verkeren, tot de onvermijdelijke gang van het leven. Later, in Transvaal in '42, zal hij dichten :

*Het eerste wat God maakte is de verre reis;
hem wacht het huis
met blauwe rook
en een oude hond
wachtend op zijn terugkeer om te sterven.*
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

Τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ ἔκανε ὁ θεὸς εἶναι τὸ μακρινὸ ταξίδι.
ἐκεῖνο τὸ σπίτι περιμένει
μ' ἓνα γαλάζιο καπνὸ
μ' ἓνα σκυλὶ γερασμένο
περιμένοντας γιὰ νὰ ξεψυχῆσει τὸ γυρισμό.

met een beeld dat zo uit de Odyssee van Homerus komt. Seferis, die zelf door zijn carrière in de diplomatieke dienst een nomadenbestaan geleid heeft, identificeert zich dan ook gemakkelijk met Odysseus, die alsmaar reist, en maar nooit in Ithaka geraakt. In zijn gedichten komen telkens weer beelden voor van schepen, op weg naar nergens :

*Maar wat zoeken onze zielen als zij reizen
aan dek van zwaar gehavende schepen
volgestouwd met bleke vrouwen en huilende kinders
geen vergetelheid vindend, noch bij vliegende vissen
noch bij de sterren die de masten aan hun einde openbaren.*
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

Μὰ τί γυρεύουν οἱ ψυχές μας ταξιδεύοντας
πάνω σὲ καταστρώματα κατελυμένων караβιῶν
στριμωγμένες μὲ γυναῖκες κίτρινες καὶ μωρὰ ποὺ κλαῖνε
χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ξεχαστοῦν οὔτε μὲ τὰ χελιδονόψαρα
οὔτε μὲ τ' ἄστρα ποὺ δηλώνουν στὴν ἄκρη τὰ κατάρτια.

De verwijzing naar de exodus uit Smyrna is evident, maar de dichter integreert deze exodus in een algemene odyssee, een zoektocht van de ziel : een zwaar, duurzaam en onveranderlijk lijden dat bij Seferis een psychische categorie is geworden, op een verborgen wijze vervlochten met het ritme van zijn leven.

*Maar wat zoeken onze zielen als zij reizen
op verrotte wrakken
van haven naar haven?*

*Wij verplaatsen gebroken stenen, wij ademen
de frisse geur der pijnboom moeilijker iedere dag
drijvend in het water van deze zee
en van die zee,
zonder iets aan te raken
zonder mensen
in een vaderland dat het onze niet meer is
noch het uwe.*

(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

*Μὰ τί γυρεύουν οἱ ψυχές μας ταξιδεύοντας
πάνω στὰ σαπισμένα Θαλάσσια Ξύλα
ἀπὸ λιμάνι σὲ λιμάνι ;*

*Μετακινώντας τοακισμένες πέτρες, ἀνασαίνοντας
τὴ δροσιὰ τοῦ πεύκου πῶς δύσκολα κάθε μέρα,
κολυμπώντας στὰ νερά τούτης τῆς θάλασσας
κι' ἐκείνης τῆς θάλασσας,
χωρὶς ἀφή
χωρὶς ἀνθρώπους
μέσα σὲ μιὰ πατρίδα πὸ δὲν εἶναι πιά δική μας
οὔτε δική σας.*

Nog een duidelijke echo van de ontworteling van Smyrna, die tegelijkertijd de ontworteling van de hedendaagse mens is. De havens zijn bij Seferis getuigen van het stranden onderweg, ver van het doel :

Ons land is een gesloten land. Het wordt omsloten

*door de twee zwarte Symplegaden. 's Zondags
als wij naar de havens gaan om lucht te scheppen
zien wij bij het dalen van de zon gebroken hout glinsteren
van reizen die geen einde vonden,
lichamen die niet meer weten hoe te minnen.
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

*‘Ο τόπος μας είναι κλειστός. Τὸν κλείνουν
οἱ δυὸ μαῦρες Συμπληγάδες. Στὰ λιμάνια
τὴν Κυριακὴ σὰν κατεβοῦμε ν’ ἀνασάνουμε
βλέπουμε νὰ φωτίζονται στὸ ἡλιόγευμα
σπασμένα ξύλα ἀπὸ ταξίδια ποὺ δὲν τέλειωσαν
σώματα ποὺ δὲν ξέρουν πιά πῶς ν’ ἀγαπήσουν.*

De directe verwijzingen naar Homerus' Odyssee ontbreken niet, zoals in het volgende fragment, uit de 'Argonauten', dat begint met een evocatie van de kleinaziatische katastrophe, en eindigt op het Homerische beeld van de rechtopstaande roeispaan, die het graf aanduidt van de onderweg gestorven Elpenor :

*Wij kwamen voorbij vele kapen en vele eilanden voorbij de
zee,
die leidt naar de andere zee, voorbij meeuwen en robben.
Voorbij rampzalige vrouwen, die soms snikkend
hun verloren kinderen beweenden
en andere woeste vrouwen, die de Grote Alexander
verwachtten
en de verzwolgen roem ver weg in Azië.
Wij ankerden aan kusten bezwangerd met
nachtelijke geuren
met gezang van vogels, water, dat in onze handen
de herinnering bewaarde aan een groot geluk.
Maar de reizen vonden geen einde.
Hun zielen werden één met riemen en met boorden,
met het ernstige gezicht aan de boeg,
met het spoor van 't roer,
met het water dat tegen hun gezichten brak.
De metgezellen eindigden elk op hun beurt
met neergeslagen ogen. Hun riemen*

wijzen de plaats aan waar zij slapen aan de kust.

Niemand herinnert zich hunner. Dat is gerechtigheid.
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

Περάσαμε κάβους πολλούς πολλά νησιά τῆ θάλασσα
 πού φέρνει τὴν ἄλλη θάλασσα, γλάρους καὶ φώκιες.
 Λυστυχιομένες γυναῖκες κάποτε μὲ ὀλολυγμούς
 κλαίγανε τὰ χαμένα τους παιδιὰ
 κι' ἄλλες ἀγριεμένες γύρευαν τὸ Μεγαλέξαντρο
 καὶ δόξες βυθιομένες στὰ βάθη τῆς Ἰσίας.
 Ἄράξαμε σ' ἀκρογιαλιές γεμάτες ἀρώματα νυχτερινὰ
 μὲ κελαϊδίσματα πουλιῶν, νερὰ πού ἀφήνανε στὰ χέρια
 τῆ μνήμη μιᾶς μεγάλης εὐτυχίας.
 Μὰ δὲν τελειώναν τὰ ταξίδια.
 Οἱ ψυχές τους ἔγιναν ἓνα μὲ τὰ κουπιὰ καὶ τοὺς σκαρμούς
 μὲ τὸ σοβαρὸ πρόσωπο τῆς πλώρης
 μὲ τ' αὐλάκι τοῦ τιμονιοῦ
 μὲ τὸ νερὸ πού ἔσπαζε τῆ μορφὴ τους.
 Οἱ σύντροφοι τέλειωσαν μὲ τῆ σειρά,
 μὲ χαμηλωμένα μάτια. Ἐὰ κουπιὰ τους
 δείχνουν τὸ μέρος πού κοιμοῦνται στ' ἀκρογιάλι.

Κανείς δὲν τοὺς θυμᾶται. Δικαιοσύνη.

Odysseus is een van de mythologische figuren uit de Oudheid, die Seferis opneemt in zijn persoonlijke mythologie, bestaande uit de onmiddellijke herinnering van de nationale catastrofe, de sombere positie van de antieke ruïnes en van de oude mythen in de natuur en het leven van het huidige Griekenland; het Griekse landschap zelf, en de psychische en esthetische persoonlijkheid van de dichter. Hij gebruikt die mythologie elliptisch, als een soort van allegorische vertelling, die de uitdrukking van de psychische toestand van de dichter versterkt, kleurt en situeert. Deze duiding van het heden door het historische of mythologische verleden bij Seferis is toe te schrijven aan de beslissende invloed die de lectuur van Eliot op hem gehad heeft. Eliots voorbeeld laat hem toe zich zo gemakkelijk in de tijd te bewegen, van Homerus tot nu.

Hier ligt ook het epische karakter van zijn poëzie. Geconcentreerde beelden, synekdochès, metaforen, antithesen schilderen op merkwaardige wijze de innerlijke wereld van de dichter, die zich identificeert met de wereld tout

court, en met gedrongen symbolen de epische mythe van de eeuwige mens wil verhalen. Dat epische element is een hoofdkenmerk van de nieuwe poëzie, die bijzondere nadruk op de mens en op zijn strijd legt, en zo het onrustige klimaat van onze tijd weergeeft.

Seferis slaat een brug tussen lyriek en epiek in een nieuwe poëtische compositie, die de leeggebruikte middelen van de volkstaal tot een nieuw classicisme brengt.

Maar keren we terug naar Seferis' persoonlijke odyssee. Van '31 tot '34, als vice-consul in Londen, heeft hij heimwee naar Griekenland. Hij laat zich niet meeslepen in het bruisende leven van de mistige grootstad, waarvan hij houdt maar die hem melancholisch stemt. Hij houdt zich Griekenland voor de geest, naakt en wit, met zijn schitterende landschappen. Zo stelt hij zich in Londen Hydra voor :

*Dolfijnen, wimpels en kanonschoten.
De open zee, zo wrang soms voor je ziel,
verhief de kleurige en glinsterende schepen
geheel blauw met blanke veren, kromde zij zich en
wierp ze heen en weer,
zo wrang soms voor je ziel
en nu zo kleurig in de zon.*

*Witte zeilen en licht en de vochtige riemen
zij sloegen met het ritme van een trommel op de
getemde golf.*

*Je ogen zouden mooi zijn als ze keken
je handen zouden oplichten als ze zich uitstrekten
zoals vroeger je levendige lippen
voor een dergelijk wonder;
je zocht het
 wat zocht je in de as
of in de regen in de nevel in de wind,
het uur zelfs dat de lichten doofden*

*en de stad verzonk en op de stenen
de Nazarener je zijn hart vertoonde,
wat zocht je? waarom kom je niet? wat zocht je?
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

Δελφίνια φλάμπουρα και κανονιές,
Τὸ πέλαγο τόσο πικρὸ γιὰ τὴν ψυχὴ σου κάποτε
σῆκωνε τὰ πολύχρωμα κι' ἀστραφτερά καράβια
λύγιζε, τὰ κλυδώνιζε κι' ὄλο μαβι μ' ἄσπρα φτερά,
τόσο πικρὸ γιὰ τὴν ψυχὴ σου κάποτε
τώρα γεμάτο χρώματα στὸν ἥλιο.

Ἄσπρα πανιά και φῶς και τὰ κουπιὰ τὰ ὕγρα
χτυπούσαν μὲ ρυθμὸ τυμπάνου ἕνα ἡμερωμένο κύμα.

Θά εἶταν ὠραῖα τὰ μάτια σου νὰ κοίταζαν
θά εἶταν λαμπρά τὰ χέρια σου ν' ἀπλώνουνταν
θά εἶταν σὰν ἄλλοτε ζωηρά τὰ χεῖλια σου
μπρός σ' ἕνα τέτιο θᾶμα'
τὸ γύρευες

τί γύρευες μπροστὰ στὴ στάχτη
ἢ μέσα στὴ βροχὴ στὴν καταχνιά στὸν ἀνεμο,
τὴν ὥρα ἀκόμη ποὺ χαλάρωναν τὰ φῶτα
κι' ἡ πολιτεία βύθιζε κι' ἀπὸ τίς πλάκες
σοῦ 'δειχνε τὴν καρδιά του ὁ Ναζωραῖος,
τί γύρευες; γιατί δὲν ἐρχεσαι; τί γύρευες;

Wanneer hij in '34 naar Athene terugkeert, is zijn sombere gemoedsgesteltnis daarom nog niet veranderd. De oorzaak daarvan steekt immers diep in hem. Het entoesiasme van de terugkeer kan dan ook niet anders dan teleurgesteld worden door de werkelijkheid. Die ontgoocheling beschrijft hij in het gedicht "De terugkeer uit den vreemde", gepubliceerd in 1940, in het eerste 'Logboek'.

*'Mijn oude vriend wat zoek je?
jarenlang in den vreemde,
kwam je terug met beelden
gevoed onder vreemde hemel
ver van je eigen land.'*

*'Ik zoek mijn oude tuin;
de bomen komen tot mijn middel*

*en toch toen ik kind was
speelde ik op het gras
onder de dichte schaduw
en liep lange tijd hijgend over de hellingen.'*
*'Mijn oude vriend rust uit
zachtjes aan zul je weer wennen;
wij zullen tezamen
de bekende paden bestijgen
tezamen zullen wij rusten
onder de koepel der platanen
zachtjes zullen de tuin
en de hellingen bij je terugkeren.'*

*'Ik zoek mijn oude huis
met de hoge vensters
verduisterd door klimop
Ik zoek de oude zuil
waar de zeeman naar keek.
Hoe wil je dat ik deze stal binnenga?
het dak reikt mij tot de schouders
en hoe ver ik kijk
zie ik knielende mensen
alsof zij bidden.'*

*'Mijn oude vriend hoor je me niet?
Zachtjes aan zul je wennen
je huis is dat wat je hier ziet
en op die deur wordt straks zacht geklopt
door vrienden en verwanten
om jou te verwelkomen.'*

*'Wat klinkt je stem van ver
hef het hoofd wat op
dan kan 'k begrijpen wat je zegt
terwijl je spreekt wordt je gestalte
voortdurend kleiner
het lijkt alsof je in de aarde zinkt.'*

*'Mijn oude vriend denk na
zachtjes aan zal je wennen
je nostalgie vormde
een onbestaanbaar land met wetten
buiten de aarde en de mensen.'*

*'Ik hoor nu niets meer
ook mijn laatste vriend is weggezonden
vreemd hoe alles om mij heen
nog telkens lager wordt
duizenden karren beladen met sikkels
trekken voorbij om te oogsten.'*
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

« Παλιέ μου φίλε τί γυρεύεις ;
χρόνια Ξενιτεμένος ήρθες
μέ είχόνες που έχεις αναθρέψει
κάτω από Ξένους ούρανούς
μακριά άπ' τόν τόπο τό δικό σου».

« Ήυρεύω τόν παλιό μου κήπο·
τά δέντρα μου έρχονται ώς τή μέση
κι' οί λόφοι μοιάζουν μέ πεζούλια
κι' όμως σαν είμωνα παιδι
έπαιζα πάνω στο χορτάρι
κάτω από τούς μεγάλους ίσκιους
κι' έτρεχα πάνω σέ πλαγιές
ώρα πολλή λαχανιασμένος».

« Παλιέ μου φίλε Ξεκουράσου
σιγά σιγά θα συνηθίσεις·
θ' άνηφορίσουμε μαζί
στά γνώριμά σου μονοπάτια
θα Ξαποστάσουμε μαζί
κάτω άπ' τό θόλο τών πλατάνων
σιγά σιγά θα 'ρθούν κοντά σου
τό περιβόλι κι' οί πλαγιές σου».

« Ήυρεύω τό παλιό μου σπίτι
μέ τ' άψηλά τά παραθύρια
σκοτεινιασμένα άπ' τόν κισσό
γυρεύω τήν άρχαία κολόνη
που κοίταζε ό Θαλασσινός.

Πῶς θές νά μπῶ σ' αὐτὴ τὴ στάνη;
οἱ στέγες μοῦ ἔρχονται ὡς τοὺς ὤμους
κι' ὅσο μακριὰ καὶ νά κοιτάξω
βλέπω γονατιστοὺς ἀνθρώπους
λές κάνουνε τὴν προσευχή τους».

«Παλιέ μου φίλε δὲ μ' ἀκοῦς;
οἰγὰ οἰγὰ θὰ συνηθίσεις
τὸ σπίτι σου εἶναι αὐτὸ ποὺ βλέπεις
κι' αὐτὴ τὴν πόρτα θὰ χτυπήσουν
σὲ λίγο οἱ φίλοι κι' οἱ δικοί σου
γλυκὰ νά σὲ καλωσορίσουν».

«Γιατί εἶναι ἀπόμακρη ἡ φωνή σου;
σῆκωσε λίγο τὸ κεφάλι
νά καταλάβω τί μοῦ λές
ὅσο μιλάς τ' ἀνάοτημά σου
ὄλοένα πᾶει καὶ λιγοστεύει
λές καὶ βυθίζεσαι στὸ χῶμα».

«Παλιέ μου φίλε συλλογίσου
οἰγὰ οἰγὰ θὰ συνηθίσεις
ἡ νοσταλγία σοῦ ἔχει πλάσει
μιὰ χώρα ἀνύπαρκτη μὲ νόμους
ἔξω ἀπ' τὴ γῆς κι' ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους».

«Πιὰ δὲν ἀκούω τσιμουδιὰ
βούλιαξε κι' ὁ στερνός μου φίλος
παράξενο πῶς χαμηλώνουν
ὅλα τριγύρω κάθε τόσο
ἔδῶ διαβαίνουν καὶ θερίζουν
χιλιάδες ἄρματα δρεπανηφόρα».

* Ἀθήνα, ἀνοιξη '38

Seferis is nergens thuis : hij is definitief ontworteld : ik weet niet meer waar ik geboren ben, zegt hij in 'Schetsen voor een zomer', van 1936.

In het openingsgedicht van 'Mythistorima' zegt hij over zijn zoektocht naar nieuwe wortels:

*wij trachtten nogmaals het eerste zaad te winnen
om het aloude drama opnieuw te beginnen.*

(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

ψάχναμε νά βρούμε πάλι τὸ πρῶτο σπέρμα
γιὰ νά ξαναρχίσει τὸ πανάρχαιο δράμα.

Zijn odyssee situeert zich op het niveau van de hedendaagse Griekse beschaving, die in zich een groots verleden bevat

*Omdat er zoveel voorbij onze ogen trok
dat onze ogen niets meer zagen, slechts veel verder
en achter ons de herinnering als een wit zeil eens op
een nacht in een omheining
waar wij vreemde visioenen meer nog dan van jou
zagen voorbijtrekken en verdwijnen in het onbeweeglijke
gebladerte van een peperboom;*

*omdat wij ons noodlot zo goed kenden
ronddraaiend tussen gebroken stenen drie of zes
duizenden van jaren
speurend in verwoeste bouwwerken die misschien
ons eigen huis zouden kunnen zijn
trachtend ons jaartallen en heldendaden te herinneren;
zouden wij het kunnen?*

*Omdat wij ons verbonden en weer verspreidden
en worstelden met onbestaanbare tegenspoed zoals men zegt
verloren gingen en een weg vol blinde regimenten vonden
verzinkend in moerassen en in het meer van
Marathon,
zullen wij ooit normaal kunnen sterven?*

(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

Γιατί περάσαν τόσο και τόσο μπροστά στα μάτια μας
που και τὰ μάτια μας δὲν εἶδαν τίποτε, μὰ πάρα-πέρα
και πίσω ἢ μνήμη σὰν τὸ ἄσπρο πανὶ μιὰ νύχτα σὲ μιὰ
μάντρα

πού είδαμε δράματα παράξενα, περισσότερο κι' από σένα
 να περνοῦν και να χάνονται μέσα στο άκίνητο φύλλωμα
 μιᾶς πιπεριάς·

γιατί γνωρίσαμε τόσο πολύ τούτη τή μοίρα μας
 στριφογυρίζοντας μέσα σέ σπασμένες πέτρες, τρεῖς ἢ ἔξι
 χιλιάδες χρόνια
 ψάχνοντας σέ οἰκοδομές γκρεμισμένες πού θά εἶταν ἴσως τὸ
 δικό μας σπίτι
 προσπαθώντας νά θυμηθοῦμε χρονολογίες και ἥρωικὲς
 πράξεις·
 θά μπορούσαμε ;

γιατί δεθήκαμε και σκορπιστήκαμε
 και παλέψαμε με δυσκολίες ἀνύπαρχτες ὅπως λέγαν
 χαμένοι, ξαναβρίσκοντας ἓνα δρόμο γεμάτο τυφλὰ συντά-
 γματα
 βουλιάζοντας μέσα σέ βάλτους και μέσα στή λίμνη τοῦ Μα-
 ραθώνα,
 θά μπορούσαμε νά πεθάνουμε κανονικά ;

Dat is de oorzaak van de tragiek bij Seferis. Hij is zich intiem bewust van het verval van zijn beschaving, die heimwee heeft naar haar doden, zo zeer dat dat heimwee de gehele Nieuwgriekse cultuur karakterizeert, maar die niet in staat is om haar heimwee te realiseren : om terug te keren naar Ithaka. Ithaka is zelf, met het voortschrijden van de tijd, verdwenen.

Vanuit zo'n tragische levensbeschouwing bekijkt Seferis Griekenland : "Waar ik ook reis, Griekenland kwetst me", schrijft hij in '36 in 'Op de wijze van G.S.', en in 'Mythistorima' :

*In mijn borst opent zich de wonde opnieuw
 wanneer de sterren dalen en zich verenigen met mijn lichaam
 wanneer de stilte valt onder de voetzolen der mensen.*

*Deze stenen die in de tijd verzinken, tot waar zullen zij
 mij meesleuren?*

(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

Στὸ στῆθος μου ἡ πληγὴ ἀνοίγει πάλι
 ὅταν χαμηλώνουν τ' ἄστρα καὶ συγγενεύουν μὲ τὸ κορμί μου
 ὅταν πέφτει σιγὴ κάτω ἀπὸ τὰ πέλαματά τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὲς οἱ πέτρες ποὺ βουλιάζουν μέσα στὰ χρόνια ὡς ποῦ
 θὰ μὲ παρασύρουν;

De ontelbare standbeelden van Griekenland, die dode levenden, zijn
 de getuigen van het Griekenland dat eens was, van het 'andere leven' :

*Onze vrienden zijn vertrokken
 misschien hebben wij ze
 nooit gezien,
 misschien hebben wij ze ontmoet toen de slaap
 ons meevoerde naar de hijgende golf
 misschien zoeken wij hen omdat wij het andere leven zoeken,
 voorbij de standbeelden.
 (Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

Οἱ φίλοι μας ἔφυγαν
 ἴσως νὰ μὴν τοὺς εἶδαμε ποτέ, ἴσως
 νὰ τοὺς συναπαντήσαμε ὅταν ἀκόμη ὁ ὕπνος
 μᾶς ἔφερνε πολὺ κοντὰ στὸ κύμα ποὺ ἀνασαίνει
 ἴσως νὰ τοὺς γυρεύουμε γιατί γυρεύουμε τὴν ἄλλη ζωὴ,
 πέρα ἀπὸ τ' ἀγάλματα.

Is Seferis dan gewoon een doodsverlangend dichter, zoals er zoveel
 zijn geweest in Griekenland ? Nee, voor hem is de dood, die zwarte sereniteit,
 niet een noodzakelijk ideaal, een natuurlijke oplossing voor ons lijden en onze
 passies, zoals bij de romantici, maar een voorspel op de braaklanden, de
 onderlagen, de dode zeeën van de teloor gegane wereld die hij zo scherp
 uitbeeldt.

Het schouwspel van de dood doet zijn verbeelding niet verstarren ;
 het doet hem integendeel scherper zien. Voor Seferis is het leven dat wij, in
 onze zorgeloosheid als het echte leven beschouwen, maar een lugubere
 overleving, een schimmig beeld van het andere, het echte leven. Dat is
 misschien het antieke leven, misschien het leven van eergisteren, of misschien
 een leven dat we nooit beleefd hebben, maar waarvan het idee in ons ligt : het
 iets, waarnaar we altijd op zoek zijn.

Het kan geen verwondering wekken dat in zo'n wereld waarin men alleen maar oude havens ontwaart, verroeste kanonnen, gebroken roeispanten, gedecimeerde dorpen en doden die glimlachen temidden van een vreemde rust, dat in zo'n wereld ook de vrouw een gedaante van de andere, de echte wereld is, ontrukkt aan haar natuurlijk kader, een slapende gedaante, met gesloten ogen :

*De slaap omvatte je, zoals een boom met groene bladen
je haalde adem als een boom in 't kalme licht
je gezicht bekeek ik in de klare bron;
gesloten oogleden en wimpers kliefdon door het water.
Mijn vingers in het malse gras vonden jouw vingers
een oogwenk lang hield ik je pols
en voelde ver weg de pijn van je hart.*

*Onder de plataan, dicht bij het water, tussen de laurieren
heeft slaap je weggeschoven en vergruisd
om mij, dicht bij mij, zonder dat ik je geheel beroeren kan,
jijzelf verenigd met je eigen zwijgen;
en kijkend naar je schaduw die groter en kleiner wordt,
en zich verliest in andere schaduwen, te midden
van een andere wereld, die je liet gaan en je behield.
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

Quid πλατανών ορακισσίνης?

*Ο ύπνος σέ τύλιξε, σάν ένα δέντρο, με πράσινα φύλλα
άνάσαινες, σάν ένα δέντρο, μέσα στο ήσυχο φῶς
μέσα στη διάφανη πηγή κοίταξα τη μορφή σου
κλειομένα βλέφαρα και τὰ ματόκλαδα χάραζαν τὸ νερό.

Τὰ δάχτυλά μου στο μαλακό χορτάρι, βρήκαν τὰ δάχτυ-
λά σου

κράτησα τὸ σφυγμὸ σου μιὰ στιγμή
κι' ἐνίωσα ἄλλοῦ τὸν πόνο τῆς καρδιάς σου.

Κάτω ἀπὸ τὸ πλατάνι, κοντὰ στο νερό, μέσα στις δάφνες
ὁ ύπνος σέ μετακινούσε και σέ κομμάτιαζε
γύρω μου, κοντὰ μου, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ σ' ἀγγίξω ὀλό-
κληρη,

ένωμένη με τή σιωπή σου
 βλέποντας τόν ἴσκιό σου νά μεγαλώνει καί νά μικραίνει,
 νά χάνεται στούς ἄλλους ἴσκιους, μέσα στόν ἄλλο
 κόσμο πού σ' ἄφηγε καί σέ κρατοῦσε.

Maar het is de dichter niet mogelijk zich over te geven aan zoete dromerijen onder de plataan. Hij kan de liefde niet meer bezingen zoals vroeger, in de 'Liefdeszang', want dat is onvereenigbaar met de verpletterende gestrengheid van zijn huidig landschap.

En waar men een idyllische voortzetting van het beeld zou verwachten, gaan de gedachten van de dichter plots uit naar zijn vernederde, gekwelde medemensen, die zonder liefde moeten leven :

*Het leven, dat zij ons gaven om te leven, leefden wij.
 Beklaag hen die zo geduldig wachten
 verloren tussen zwarte laurieren, onder zware platanen
 en hen die als ze alleen zijn, met cisternen en met bronnen
 spreken
 en verdrinken in de kringen van hun stem.
 Beklaag de metgezel die onze ontbering deelde en het zweet
 die als een raaf dook in de zon voorbij het marmer,
 zonder hoop op onze beloning.*

*Geef ons, behalve slaap, ook vrede.
 (Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

Ἴη ζωῆ πού μᾶς ἔδωσαν νά ζήσουμε, τή ζήσαμε.
 Λυπήσου ἐκείνους πού περιμένουν με τόση ὑπομονή
 χαμένοι μέσα στίς μαῦρες δάφνες κάτω ἀπό τά βαριά
 πλατάνια
 κι' ὄσους μονάχοι τους μιλοῦν σέ στέρνες καί σέ πηγάδια
 καί πνίγονται μέσα στούς κύκλους τῆς φωνῆς.
 Λυπήσου τὸ σύντροφο πού μοιράστηκε τή στέρησή μας καί
 τόν ἰδρώτα
 καί βύθισε μέσα στόν ἥλιο σάν κοράκι πέρα ἀπ' τὰ μάρμαρα,
 χωρίς ἐλπίδα νά χαρεῖ τήν ἀμοιβή μας.

Δῶσε μας, ἔξω ἀπό τόν ὕπνο, τή γαλήνη.

'Vrede', 'sereniteit', dat is wellicht nog wat het dichtst komt bij dat iets, waarnaar we eeuwig op zoek zijn. Alleszins sluit Seferis ook in deze tragische bundel, de hoop niet helemaal uit.

Daarvoor getuigt het korte gedichtje 'Ligo akoma' : 'Nog even' :

*Nog even
en wij zullen de amandelbomen zien bloeien
het marmer zien oplichten in de zon
en de zee zien golven*

*nog even,
om ons een weinig te verheffen.
(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)*

*Λίγο ακόμα
θα ιδούμε τις αμυγδαλιές ν' ανθίζουν
τα μάρμαρα να λάμπουν στον ήλιο
τη θάλασσα να κυματίζει*

*λίγο ακόμα,
να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα.*

Het laatste gedicht van 'Mythistorima', dat hier onmiddellijk op volgt, eindigt op de queeste naar 'galini', 'vrede', 'sereniteit' :

Nog in '35 schrijft hij de 'Gymnopaedia', naar de naam van lyrische dansen met een strikt en zwaar ritme, die op het eiland Thera gedanst werden. Het zijn twee gedichten, het eerste over Santorini, het tweede over Mykene. De thematiek is die van 'Mythistorima' : het gaat in beide gedichten over glanzende beschavingen, waarvan alleen nog stenen overblijven :

*Hij die de grote stenen opheft, zal verzinken;
deze stenen hief ik op, zolang ik het verdroeg
deze stenen beminde ik, zolang ik het verdroeg
deze stenen, mijn lot.
Verwond door de eigen grond
gekweld door mijn eigen hemd
veroordeeld door mijn eigen goden,*

door deze stenen

(Vert. M. Blijstra-van der Meulen)

Βουλιάζει δποιος σηκώνει τις μεγάλες πέτρες
 τοῦτες τις πέτρες τις ἐσήκωσα ὄσο βάσταξα
 τοῦτες τις πέτρες τις ἀγάπησα ὄσο βάσταξα
 τοῦτες τις πέτρες, τῆ μοίρα μου.
 Πληγωμένος ἀπὸ τὸ δικό μου χῶμα
 τυραννισμένος ἀπὸ τὸ δικό μου πουκάμισο
 καταδικασμένος ἀπὸ τοὺς δικούς μου θεούς,
 τοῦτες τις πέτρες.

Zelfs de stilte is niet meer van jou

hier waar de molenstenen bleven stilstaan.

Μήτε κι' ἡ σιωπὴ εἶναι πιά δική σου
 ἐδῶ πὺ σταματήσαν οἱ μυλόπετρες.

Seferis publiceert dan geen eigen poëzie meer tot in '40. Hij is in '37 en '38 consul in het Albanese Koritsà. In '38 wordt hij overgeplaatst naar Athene, als directeur van het Bureau van de Buitenlandse Pers.

In 1940 publiceert hij plots in maart het 'Oefenschrift', en in april het eerste 'Logboek'. Het is alsof hij als diplomaat beseft wat er te gebeuren staat, en nog vlug zoveel mogelijk uitgeeft, voor het te laat is.

Het 'Oefenschrift' bevat, blijkens een nota bij de eerste uitgave, gedichten die geen plaats hebben gevonden in een van de reeds gepubliceerde of nog te publiceren bundels, gelegenheidsgedichten opgedragen aan vrienden, en oefeningen, zodat het boek geen andere coherentie heeft dan die van tien jaar gestage inspanning, gericht op poëtische expressie. In het oefenschrift staan zowel berijmde gedichten met klassiek metrum, als vrije verzen of zelfs gewoon proza.

In 'Op de wijze van G.S.' schildert hij zijn malaise bij het besef dat alle leven, alle élan in Griekenland vastgelopen is. Hij schrijft dit gedicht in '36 (het jaar waarin de fascistische dictator Metaxàs aan de macht komt) 'op het schip 'Avlis', wachtend op het vertrek'. Het schip dat maar niet wil vertrekken, wordt beeld van het algemene immobilisme :

*Vreemde mensen ! die zeggen dat ze in Attika zijn, maar ze zijn nergens
ze kopen suikerbonen om te trouwen
ze hebben haarmiddel in hun handen, laten zich fotograferen
de man die ik vandaag zag zitten tegen een achtergrond van
duiven en bloemen
liet de hand van de oude fotograaf de rimpels gladstrijken
op zijn voorhoofd achtergelaten
door alle vogels in de lucht.*

*Ondertussen reist Griekenland, reist alsmaar
en als we "de Egeïsche Zee zien bloeien met lijken"¹
zullen het diegenen zijn, die het grote schip
al zwemmend wilden inhalen
diegenen die het moe werden te wachten op schepen die niet
kunnen bewegen
de ÉLSI de SAMOTHRAKI de AMVRAKIKOS.
De schepen toeten nu het avond wordt in de Pireus
ze toeten, toeten alsmaar, maar er is geen windas die beweegt
geen ketting die nat glinstert in het laatste licht dat
ondergaat
de kapitein blijft als van marmer in wit en goud.*

*Waar ik ook reis, Griekenland kwetst me ;
gordijnen van bergen, archipels, naakt graniet ...
Het enige schip dat vaart heet AGONIA 937.*

Παράξενος κόσμος πού λέει πώς βρίσκεται στην 'Αττική
και δὲ βρίσκεται πουθενά'
ἀγοράζουν κουφέτα για νά παντρευτοῦνε
κρατοῦν «σωσίτριχα» φωτογραφίζονται
ὁ ἄνθρωπος πού εἶδα σήμερα καθισμένος σ' ἓνα φόντο μὲ
πιτσούνια και μὲ λουλούδια
δέχονταν τὸ χέρι τοῦ γέρο φωτογράφου νά τοῦ στρώνει
τις ρυτίδες
πού εἶχαν ἀφήσει στὸ πρόσωπό του
ὅλα τὰ πετεινά τ' οὐρανοῦ.

¹ Aeschylus, *Agamemnon*, 659

Στὸ μεταξύ ἡ Ἑλλάδα ταξιδεύει ὀλοένα ταξιδεύει
κι' ἂν «ὄρωμεν ἀνθοῦν πέλαγος Αἰγαῖον νεκροῖς»

εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ θέλησαν νὰ πιάσουν τὸ μεγάλο καράβι μὲ
τὸ κολύμπι

ἐκεῖνοι ποὺ βαρέθηκαν νὰ περιμένουν τὰ καράβια ποὺ δὲν
μποροῦν νὰ κινήσουν

τὴν ΕΛΣΗ τὴ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ τὸν ΑΜΒΡΑΚΙΚΟ.
Σφυρίζουν τὰ καράβια τώρα ποὺ βραδιάζει στὸν Πειραιᾶ
σφυρίζουν ὀλοένα σφυρίζουν μὰ δὲν κουνιέται κανένας ἀρ-
γάτης

καμμιά ἀλυσίδα δὲν ἔλαμψε βρεμένη στὸ στερνὸ φῶς ποὺ
βασιλεύει

ὁ καπετάνιος μένει μαρμαρωμένος μὲς στ' ἄσπρα καὶ στὰ
χρυσά.

"Ὅπου καὶ νὰ ταξιδέψω ἡ Ἑλλάδα μὲ πληγώνει'
παραπετάσματα βουνῶν ἀρχιπέλαγα γυμνοὶ γρανίτες...
Τὸ καράβι ποὺ ταξιδεύει τὸ λένε ΑΓΩΝΙΑ 937.

In 'M. Stratis Thalassinos beschrijft een man', een suite van vijf gedichten, waarin een levensverhaal verteld wordt, eindigt de vijfde tekst, 'Andras', over de manbare leeftijd, als volgt :¹

Op een keer, toen ik nog, op de schepen was, op een middag in juli, bevond ik me alleen op een eiland, kreupel in de zon. Een zachte meltemi wekte tedere gedachten bij me op. Op dat ogenblik kwamen zitten, niet ver van waar ik was, een jonge vrouw, met een doorschijnend kleed dat haar lichaam liet vermoeden, slank en vrij als dat van een ree, en een zwiigende man, die haar vanop een kleine afstand in haar ogen keek. Ze spraken een taal die ik niet begreep. Ze noemde hem Jim. Maar hun woorden hadden geen gewicht en hun blikken, in elkaar vermengd en onbeweeglijk, lieten hun ogen blind. Ik denk nog altijd aan hen : ze waren de enige mensen die ik in mijn leven gezien heb zonder die gretige of opgejaagde uitdrukking die ik gekend heb bij alle anderen. Die uitdrukking die ze bij de meute wolven of de kudde lammeren doet horen. Ik heb ze nog eens ontmoet, diezelfde

¹ Deze vertaling is van mijn hand. Een vertaling van de hele bundel "M. Stratis Thalassinos" door Daniël Knecht volgt op dit artikel.

dag, in een van die eilandkappelletjes waarop men toevallig stoot en die men dadelijk weer kwijtraakt als men er buitengaat. Ze hielden nog altijd dezelfde afstand, maar dan kwamen ze bijeen en kusten elkaar. De vrouw werd een mat beeld en verdween, zo klein was ze. Ik vroeg me af of ze wisten hoe ze uit de netten van de wereld geraakt waren... Het is tijd dat ik wegga. Ik ken een pijnboom die zich boven de zee buigt. 's Middags schenkt hij het vermoeide lichaam een schaduw zo gematigd als ons leven, en 's avonds zet de wind, die door zijn naalden gaat, een vreemd lied in, als zielen die de dood afgeschapt hebben, op het ogenblik dat ze opnieuw beginnen huid en lippen te worden. Ooit eens heb ik de hele nacht gewaakt onder die boom. Bij dageraad was ik nieuw, alsof ze me juist uit de steengroeve gehouwen hadden. Ah ! tenminste zo te kunnen leven - maar wat geeft het ?

Ποιός θά μᾶς βοηθοῦσε ; Κάποτε, όταν εἶμουν ἀκόμη στὰ καράβια, ἕνα μεσημέρι τὸν Ἰούλιο, βρέθηκα μόνος σὲ κάποιον νησί, σακάτης μέσα στὸν ἥλιο. Ἕνα καλὸ μελτέμι μοῦ ἔφερνε στοργικούς στοχασμούς, όταν ἤρθαν καὶ κάθησαν λίγο πάρα πέρα, μιὰ νέα γυναίκα μὲ διάφανο φουστάνι, πού ἄφηνε νὰ ζωγραφίζεται τὸ κορμί της, λιγνὸ καὶ θεληματικὸ σὰ ζαρκαδιοῦ, κι' ἕνας σιωπηλὸς ἄντρας πού μιὰ ὀργιὰ μακριὰ της, τὴν κοίταζε στὰ μάτια. Μιλούσαν μιὰ γλώσσα πού δὲν καταλάβαινα. Τὸν ἐφώναζε Τζίμ. Τὰ λόγια τους ὁμως δὲν εἶχαν κανένα βᾶρος καὶ οἱ ματιές τους σωφιλιασμένες καὶ ἀκίνητες ἄφηναν τὰ μάτια τους τυφλά. Τούς συλλογίζομαι πάντα γιατί εἶναι οἱ μόνοι ἄνθρωποι, πού εἶδα στὴ ζωὴ μου νὰ μὴν ἔχουν τὸ ἀρπαχτικὸ ἢ τὸ κυνηγημένο ὕφος πού γνώρισα σ' ὄλους τοὺς ἄλλους. Τὸ ὕφος ἐκεῖνο πού τοὺς κάνει ν' ἀνήκουν στὸ κοπάδι τῶν λύκων ἢ στὸ κοπάδι τῶν ἀρνιῶν. Τούς συναπάντησα πάλι τὴν ἴδια μέρα σ' ἕνα ἀπὸ τὰ νησιώτικα κλησάκια πού βρίσκει κανεὶς ὅπως παραπατᾶ καὶ τὰ χάνει μόλις βγεῖ. Κρατοῦσαν πάντα τὴν ἴδια ἀπόσταση κι' ἔπειτα πλησίασαν καὶ φιληθήκανε. Ἡ γυναίκα ἔγινε μιὰ θαμπὴ εἰκόνα καὶ χάθηκε, μικρὴ καθὼς εἶταν. Ρωτιόμουν ἂν ἤξεραν πῶς εἶχαν βγεῖ ἀπὸ τὰ δίχτυα τοῦ κόσμου...

Εἶναι καιρὸς νὰ πηγαίνω. Ξέρω ἕνα πεῦκο πού σκύβει κοντὰ σὲ μιὰ θάλασσα. Τὸ μεσημέρι, χαρίζει στὸ κουρασμένο κορμί ἕναν ἴσκιον μετρημένο σὰν τὴ ζωὴ μας, καὶ τὸ βράδι, ὁ ἀγέρας περνώντας μέσα ἀπὸ τὰ βελόνια του, πιάνει ἕνα περίεργο τραγούδι, σὰν ψυχὲς πού κατάργησαν τὸ

θάνατο, τὴ στιγμὴ ποὺ ξαναρχίζουν νὰ γίνονται δέρμα καὶ
 χεῖλια. Κάποτε ξενύχτησα κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ δέντρο. Τὴν
 αὐγὴ εἴμουνα καινούργιος σὰ νὰ μὲ εἶχαν κόψει τὴν ὥρα
 ἐκείνη ἀπὸ τὸ λατομεῖο.

"Α! νὰ ζήσει κανεὶς τουλάχιστο ἔτσι, ἀδιάφορο.

Λονδίνο, 6 'Ιουνίου 1988

Het visioen van een echte, volmaakte liefde tussen vrije mensen, één keer in een flits gezien, het euforische gevoel zelf een onbewogen, sereen marmeren beeld te zijn, het zijn thema's die steeds weer terugkomen, maar hier wel bijzonder sterk uitgedrukt zijn. Het eerste 'Logboek', gepubliceerd in april '40, bevat o.a., naast het reeds geciteerde 'Terugkeer uit den vreemde', het bekende gedicht 'De koning van Asinè', gebaseerd op een vers van de scheepskataloog van de Ilias, waarin niet meer staat dan "Ἀσίνην τε" : "en Asinè" :

*onbekend en vergeten door allen, zelfs door Homeros,
 één woord slechts in de Ilias, en dat nog ongewis.*

ἄγνωστος λησμονημένος ἀπ' ὄλους κι' ἀπὸ τὸν "Ὀμηρο
 μόνο μιὰ λέξη στὴν 'Ἰλιάδα κι' ἐκείνη ἀβέβαιη

Het is een herinnering aan de opgraving van de site van Asinè, bij Tolos in Argolis, op zoek naar zijn koning, die zelfs geen vermelding heeft gekregen in de Ilias. Het is weer een gedicht, ondergedompeld in antieke visioenen. Beelden, gevoelens en ideeën zwermen errond als bijen, en maken er een van de betekenisvolste symbolen van Seferis' poëzie van. Griekenland wordt voorgesteld als een graf met gouden bedekking, als een leeg Mykeens gouden masker, zoals steeds symbolen van desolaatheid en dood. De vleermuis, die verschrikt in het zonlicht vliegt, is dat misschien de koning van Asinè ? Bij de inval van de Duitsers in '41 volgt Seferis de Griekse regering eerst naar Kreta en vervolgens naar Egypte; van september '41 tot april '42 is hij attaché bij de Griekse zending in Pretoria, en van april '42 tot '44 chef van de pers- en informatiedienst van de Griekse regering in Kairo. Zomer '44 publiceert hij, in Alexandrië, het tweede 'Logboek', met de neerslag van zijn ervaringen tijdens de oorlogsjaren. Het komt erop aan, het hoofd koel te houden, ook in deze duizelingwekkende tijden, zegt hij in "Een grijsaard aan de oever van de stroom" : de 'grijsaard', dat is hij, ondanks zijn luttele 40 jaar, maar toch een grijsaard, want beladen met persoonlijke herinneringen en herinneringen van

tijdens de oorlogsjaren. Het komt erop aan, het hoofd koel te houden, ook in deze duizelingwekkende tijden, zegt hij in "Een grijsaard aan de oever van de stroom" : de 'grijsaard', dat is hij, ondanks zijn luttele 40 jaar, maar toch een grijsaard, want beladen met persoonlijke herinneringen en herinneringen van de Griekse stam, aan de oever van de Nijl.

*En toch moeten wij weten waarheen wij gaan,
niet zoals onze pijn dat wil en onze hongerende kinderen
en de leegte van de uitdaging van onze metgezellen aan de
overkant:
noch zoals het zwart-blauwe licht het fluistert in het
geïmproviseerde ziekenhuis,
het giftig licht aan 't hoofdeind van
de jonge held, die deze middag werd geopereerd;
maar op een andere manier, misschien wil ik slechts zeggen
zoals
de verre stroom die opwelt uit de grote gesloten meren
diep in Afrika
vroeger was hij een god en daarna werd hij een weg en
een schenker een rechter een delta
nooit dezelfde, zoals de oude geleerden
reeds onderwezen,
en toch altijd hetzelfde lichaam, hetzelfde bed,
hetzelfde Teken,
dezelfde oriëntatie.*

*Ik wil alleen maar eenvoudig spreken, deze genade
zij mij gegeven.*

*Want wij hebben het lied met zoveel muziek beladen
dat het zachtjes wegzinkt
en onze kunst zodanig versierd dat haar gezicht
door goudverguldsel aangevreten werd
en het wordt tijd dat wij onze weinige woorden zeggen want
morgen zal onze ziel de zeilen hijsen.*

Al is de pijn ook menselijk wij zijn geen mensen alleen om pijn te lijden.

Κι' όμως πρέπει να λογαριάσουμε κατά ποῦ προχω-
ροῦμε,
ὄχι καθὼς ὁ πόνος μας τὸ θέλει καὶ τὰ πεινασμένα παι-
διά μας
καὶ τὸ χάσμα τῆς πρόσκλησης τῶν συντρόφων ἀπὸ τὸν ἀντί-
περα γιάλδ'
μήτε καθὼς τὸ ψιθυρίζει τὸ μελανιασμένο φῶς στὸ πρόχει-
ρο νοσοκομεῖο,
τὸ φαρμακευτικὸ λαμπύρισμα στὸ προσκέφαλο τοῦ παλικα-
ριοῦ ποῦ χειρουργήθηκε τὸ μεσημέρι·
ἀλλὰ μὲ κάποιον ἄλλο τρόπο, μπορεῖ νὰ θέλω νὰ πῶ
καθὼς
τὸ μακρὺ ποτάμι ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὶς μεγάλες λίμνες τὶς
κλειστὲς βαθιὰ στὴν Ἀφρική
καὶ εἶτανε κάποτε Θεὸς κι' ἔπειτα γένηκε δρόμος καὶ δωρη-
τῆς καὶ δικαστῆς καὶ δέλτα·
ποῦ δὲν εἶναι ποτές του τὸ ἴδιο, κατὰ ποῦ δίδασκαν οἱ πα-
λαιοὶ γραμματισμένοι,
κι' ὡστόσο μένει πάντα τὸ ἴδιο σῶμα, τὸ ἴδιο στρῶμα, καὶ
τὸ ἴδιο Σήμεῖο,
ὁ ἴδιος προσανατολισμός.

Δὲ θέλω τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μιλήσω ἀπλά, νὰ μοῦ δοθεῖ
ἐτούτη ἡ χάρη.
Γιατὶ καὶ τὸ τραγούδι τὸ φορτώσαμε μὲ τόσες μουσικὲς
ποῦ σιγὰ σιγὰ βουλιάζει
καὶ τὴν τέχνη μας τὴ στολίσουμε τόσο πολὺ ποῦ φαγώθηκε
ἀπὸ τὰ μαλάματα τὸ πρόσωπό της
κι' εἶναι καιρὸς νὰ ποῦμε τὰ λιγοστά μας λόγια γιατί ἡ
ψυχὴ μας αὔριο κάνει πανιά.
*Ἄν εἶναι ἀνθρώπινος ὁ πόνος δὲν εἴμαστε ἄνθρωποι μόνο
γιὰ νὰ πονοῦμε

Dezelfde oriëntatie, dat is het wat steeds weer de poëtische tocht van Seferis kenmerkt. In de hallucinante, heroïsche maar tegelijkertijd verschrikkelijke, misdadig rhetorische periode die de oorlog was, blijft Seferis onveranderlijk in zijn humanisme, sceptisch t.o.v. waarden en slogans die anderen in blind entoesiasme tot de hunne gemaakt hadden.

Zijn poëtisch ideaal is het lied met juist zoveel muziek als nodig is,

schildering van uitgebluste en verdorven mensen. Het is het verderf, dat de oorlog verwekt bij alle vertegenwoordigers van de Staat, waarbij hij niet aarzelt zichzelf te situeren, als een Dantesk personage dat zichzelf beschuldigt.

Wat een donkere, realistische schildering binnen die lawaaierige fantasmagorie van het bevrijde Griekenland, dat dacht dat het uit de tunnel in het zonlicht kwam, en geen vermoeden had van de vreselijke beproevingen die het nog te wachten stonden met de burgeroorlog. Het beeld van de regenachtige herfst van oktober '44 gaat over in dat van de nemesis, de antieke straf der goden, en van de moira, het lot, die zelf niets anders zijn dan de 'slechte gewoontes' van de mens :

het staatje

van Kommagene dat uitdoofde als een kleine olielamp

komt ons dikwijls voor de geest,

en grote steden die duizenden jaren leefden

en dan weiland werden voor buffels,

akkers voor suikerriet en maïs.

We komen van het zand van de woestijn, van de zeeën van

Proteus

onze ziel verwelkt door openbare zonden,

elk met zijn ambt als een vogel in zijn kooi.

De regenachtige herfst in deze kuil

ontsteekt de wonde in elk van ons

of wat je ook zou kunnen noemen : nemesis, lot

of alleen maar slechte gewoontes, list en bedrog,

of ook nog eigenbelang dat de vruchten oogst van andermans

bloed.

τὸ κρατίδιο

τῆς Κομμαγενῆς ποῦ ὄσθησε σὰν τὸ μικρὸ λυχνάρι

πολλὲς φορὲς γυρίζει στὸ μυαλό μας,

καὶ πολιτεῖες μεγάλες ποῦ ἔζησαν χιλιάδες χρόνια

κι' ἔπειτα ἀπόμειναν τόπος βοσκῆς γιὰ τὶς γκαμουῦζες

χωράφια γιὰ ζαχαροκάλυμα καὶ καλαμπόκια.

Ἐρχόμαστε ἀπ' τὴν ἄμμο τῆς ἔρημος ἀπ' τὶς θάλασσες τοῦ

Πρωτέα,

ψυχὲς μαραγκιασμένες ἀπὸ δημόσιες ἁμαρτίες,

καθέννας κι' ἓνα ἀξίωμα σὰν τὸ πουλί μὲς στὸ κλουβί του.

Τὸ βροχερὸ φθινόπωρο σ' αὐτὴ τῇ γούβα
κακοφορμίζει τὴν πληγὴ τοῦ καθενός μας
ἢ αὐτὸ ποὺ θὰ 'λεγες ἀλλιῶς, νέμεση μοίρα
ἢ μοναχὰ κακὲς συνήθειες, δόλο καὶ ἀπάτη,
ἢ ἀκόμη ἰδιοτέλεια νὰ καρπωθεῖς τὸ αἷμα τῶν ἄλλων.

Seferis bevestigt hier zijn identificatie met de mens als slachtoffer van de tragische geschiedenis :

*Keer op keer hetzelfde zal je me zeggen vriend.
Maar de gedachte van de balling de gedachte van de
gevangene de gedachte
van de mens die ook zelf koopwaar is geworden
probeer die maar te veranderen, je kan het niet.*

Πάλι τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, θὰ μοῦ πεῖς, φίλε.
"Ὅμως τῇ σκέψῃ τοῦ πρόσφυγα τῇ σκέψῃ τοῦ αἰχμάλωτου
τῇ σκέψῃ
τοῦ ἀνθρώπου σὰν κατάντησε κι' αὐτὸςπραμάτεια
δοκίμασε νὰ τὴν ἀλλάξεις, δὲν μπορεῖς.

In deze context expliciteert hij ook zijn poëtica, die zo veelvuldig gebruik maakt van mythologie :

*een maagdelijk woud van vermoorde vrienden is ons brein.
En als ik tot je spreek in fabels en parabels
is dat omdat die zoeter om horen zijn, en gruwel
daar kan men niet over spreken want die is levend
want die is sprakeloos en gaat steeds verder ;
Geheugenkwellende pijn
drupt overdag drupt in de slaap.*

ἓνα παρθένο δάσος σκοτωμένων φίλων τὸ μυαλό μας.
Κι' ἂ σοῦ μιλῶ μὲ παραμύθια καὶ παραβολές
εἶναι γιατί τ' ἀκοῦς γλυκότερα, κι' ἡ φρίκη
δὲν κουβεντιάζεται γιατί εἶναι ζωντανή
γιατί εἶναι ἀμίλητη καὶ προχωράει·
Στάζει τῇ μέρα στάζει στὸν ὕπνο
μνησιπήμων πόνος.

En over heroïsme heeft hij nog dit te zeggen :

*Van helden spreken van helden spreken :
 Michalis die met open wonden wegging uit het hospitaal
 sprak misschien van helden, de nacht
 dat hij met zijn voet door de donkere stad sleepte,
 toen hij onze pijn betastend huilde : "In het donker
 gaan we in het donker marcheren we..."
 Helden marcheren in het donker.
 Van weinig nachten met maneschijn heb ik ooit gehouden.*

*Νὰ μιλήσω γιὰ ἥρωες νὰ μιλήσω γιὰ ἥρωες: ὁ Μιχάλης
 ποὺ ἔφυγε μ' ἀνοιχτὲς πληγὲς ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο
 ἴσως μιλοῦσε γιὰ ἥρωες ὅταν, τὴ νύχτα ἐκείνη
 ποὺ ἔσερνε τὸ ποδᾶρι του μὲς στὴ συσκοτισμένη πολιτεία,
 οὐρλιαζε ψηλαφώντας τὸν πόνο μας· «Στὰ σκοτεινὰ
 πηγαίνουμε στὰ σκοτεινὰ προχωροῦμε...»
 Οἱ ἥρωες προχωροῦν στὰ σκοτεινὰ.*

Λίγες οἱ νύχτες μὲ φεγγάρι ποὺ μ' ἀρέσουν.

Cava dei Tirreni, 5 Ὀκτωβρίου '44

Na zijn terugkeer in Griekenland is hij kabinetschef van het politiek bureau van de regent Aartsbisschop Damaskinos, tot de terugkeer van de koning, eind '46. In oktober '46 gaat hij met vakantie naar Poros, waar hij zijn bundel 'Kichli', 'Lijster' componeert. 'Lijster' is de naam van een boot, die daar door de Duitsers in '41 was tot zinken gebracht, en waarvan nog net een stuk zichtbaar was. Het gedicht is een doorwrochte compositie, waarvan de dichter in een brief aan zijn Franse vertaler, Robert Levesque, de structuur als volgt verklaart :

"Le paysage de La Grive est n'importe quel rivage de l'Attique ou de l'Egée, vers la fin de l'été ; la maison, n'importe quelle vieille maison, et le naufrage de La Grive, n'importe quel naufrage ... Ce sont là de simples faits d'appui qui m'ont servi pour exposer, disons le drame qui consiste dans l'opposition, le conflit, de la lumière absolue (comme vous l'avez connue ici) et de la vie (la mienne, celle de mon pays, de notre monde). Voilà l'essence du poème. Les scènes de massacre et de mort qui sont indiquées dans la troisième partie, l'invocation du Juste (Socrate) et du suppliant (Oedipe), père des frères ennemis, le va-et-vient ininterrompu entre la lumière et le revers de la lumière

sont mis là pour suggérer cette opposition, cette confrontation qui se résout et devient unité ("lumière angélique et noire") par une affirmation d'un moment de vie fulgurant et éternel".

Dat ene ogenblik van volmaakt geluk, zo zeldzaam bij Seferis, wordt als volgt verwoord :

*Wie nooit bemind heeft zal beminnen
in het licht ;
en je bent
in een groot huis met veel vensters open
je loopt kamer in kamer uit, je weet niet waar eerst te kijken
want de pijnbomen zullen verdwijnen en de weerspiegelde
bergen en het getsjilp van de vogels
de zee zal leeglopen, verbrijzeld glas, van noord en zuid
je ogen zullen leeggeraken van het licht van de dag
plots en allemaal samen stoppen de cicades.*

ὅποιος ποτέ του δὲν ἀγάπησε Ὁ ἀγαπήσει,
στὸ φῶς·
καὶ εἶσαι
σ' ἓνα μεγάλο σπίτι μὲ πολλά παράθυρα ἀνοιχτά
τρέχοντας ἀπὸ κάμαρα σὲ κάμαρα, δὲν ξέροντας ἀπὸ ποῦ
νὰ κοιτάξεις πρῶτα,
γιατὶ θὰ φύγουν τὰ πεῦκα καὶ τὰ καθρεφτισμένα βουνὰ καὶ
τὸ τιτίβισμα τῶν πουλιῶν
Ὁ ἀδειάσει ἢ θάλασσα, θρυμματισμένο γυαλί, ἀπὸ βοριά
καὶ νότο
Ὁ ἀδειάσουν τὰ μάτια σου ἀπ' τὸ φῶς τῆς μέρας
πὼς σταματοῦν ξαφνικὰ κι' ὅλα μαζί τὰ τζιτζικια.

Πόρος, «1'αλήνη», 31 τοῦ Ὀχτώβρη 1946

De eeuwigheid is geconcentreerd in één moment van absoluut licht, want na dat ene moment neemt het concrete leven, dat in zijn veelvoud van vormen eigenlijk even zoveel afschaduwingen van de dood vormt, weer de bovenhand. Op die zeldzame ogenblikken beleven we het hoogste geluk dat opbruist uit het licht en alle dingen des levens als een wonder duidt, maar dat belet ons tragische besef niet, dat het zwaartepunt van ons leven *achter* het licht ligt, in de duisternis, waar allen die in het licht geleefd hebben in verzonken of

gevlucht zijn, allen die ons kwellen als spoken, omdat ze ons eraan herinneren dat wij hun herhaling, hun opstanding zijn. Het tragische levensgevoel komt nooit tot rust, omdat het ons onmogelijk is die hoogste lering van het licht te verzoenen met de sombere, gerimpelde werkelijkheid.

Er is dus geen verlossing, in de religieuze zin van het woord, bij Seferis. God treedt niet op in zijn poëzie. Een paar keer wordt naar God verwezen, op de ogenblikken waarop men zonder nadenken zijn naam in de mond neemt, als in "God wat waren we blij!" maar hij is geen handelende Persoon, geen verlosser.

Seferis zoekt geen verlossing bij God, niet in metafysika, niet in de nostalgie van het verloren paradijs, niet in een messianistisch gekleurde maatschappelijke rechtvaardigheid. Hij zoekt het wonder in de dingen van de wereld, in huizen, bedden, lakens, lompen, stallen, landschappen, de zee, de lucht, stenen, marmeren beelden, schepen, lichaam, bloed, reizen, sterren, vissen, vogels, planten, vruchten, in al wat zintuigelijk kan gevat worden, maar binnen zich mysterieuze landschappen van het 'andere leven' bevat. Seferis is een mysticus van de dingen, van de menselijkheid die er in verborgen ligt. Wanneer hij in 1963 de Nobelprijs voor literatuur krijgt, besluit hij zijn - in het Frans gehouden - tafelrede als volgt :

"Dans ce monde qui va se rétrécissant, chacun de nous a besoin de tous les autres. Nous devons chercher l'homme partout où il se trouve.

Quand, sur le chemin de Thèbes, Œdipe rencontra le Sphinx qui lui posa son énigme, sa réponse fut : l'homme. Ce simple mot détruisit le monstre. Nous avons beaucoup de monstres à détruire. Pensons à la réponse d'Œdipe."

Giorgos Seferis is na een gevulde ambassadeurscarrière in 1971 overleden.

Bibliografie

De Nederlandse vertaling van de gedichten van Seferis is die van M. Blijstra-van der Meulen, in : "Jiorgos Seféris. Gedichten." (De Bezige Bij, Amsterdam, 1965). De vertaling van gedichten die daar niet vertaald werden is van mijn eigen hand.

Voor een goed beeld van Seferis' leven en werk zijn de volgende werken interessant :

Γ. Θέμελης : Η νεώτερη ποίησή μας. Αθήνα, 1963.

Α. Καραντώνης : Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης. Αθήνα, 1963.

Δ. Kohler : L'aviron d'Ulysse. Paris, 1985.

Ν. Κρανιδιώτης : Εισαγωγή στην ποίηση του Γιώργου Σεφέρη. Αθήνα, 1964.

Γ. Séféris : Discours de Stockholm. Athènes, 1963.

Για τον Σεφέρη. Τιμητικό αφιέρωμα. Αθήνα, 1961.

Gunnar DE BOEL